

Mediehistoria i Lund

PATRIK LUNDELL är docent i idé- och lärdomshistoria och universitetslektor i journalistik och mediehistoria vid institutionen för kommunikation och medier, Lunds universitet. På senare tid har han främst skrivit om den svenska pressens mediehistoria, senast i *"Legitimacy through responsibility: Neutrality as a resource in the International Press Visit to Sweden in 1923"*, i antologin *Neutrality in twentieth-century Europe: Intersections of science, culture, and politics after the First World War* (Routledge, 2012). Han är även aktuell, tillsammans med Johan Jarlbrink, med boken *Från pressarkivet 1800–1899: En källsamling* (Kungliga biblioteket, 2012). Under 2013 påbörjar han forskning inom projektet *"Brown networks among Swedish intellectuals during the interwar period and World War II"*.

hösten 2009 tillträdde jag ett lektorat vid Lunds universitet med den inte så nätta benämningen "journalistik med inriktning även mot pressvetenskap" samt startade det tvärvetenskapliga seminariet "Det mediehistoriska seminariet". Detta vid en institution som höll på att bli till och som officiellt föddes våren därpå och döptes till Institutionen för kommunikation och medier. Institutionsbildningen var ett initiativ delat mellan Samhällsvetenskapliga fakulteten, som bidrog med ämnena medie- och kommunikationsvetenskap och strategisk kommunikation, och Humanistiska och teologiska fakulteterna, som tillförde pressvetenskap och retorik. Härutöver kom ämnet journalistik som fakulteterna sedan tidigare delade ansvaret för.

Tjänsten var alltså delad mellan två separata ämnen, journalistik och pressvetenskap. Det senare ämnet hade sina rötter i 1960-talet som en avdelning under litteraturvetenskapen och formerades som utbildningsämne på 1970-talet. Miljön, med drivande krafter i Claes-Göran Holmgren, Ingemar Oscarsson och Per Rydén, hade producerat sådant som *Svenskt pressregister* (1967–1998) och haft stor del i *Den svenska pressens historia* (2000–2003) liksom avsatt några doktorsavhandlingar.

Tidigare tämligen populärt hade det sedan en tid varit svårt att attrahera studenter till detta för Lunds universitet unika ämne. I vilken grad nedgången berodde på just denna unicitet, på associationerna till en bransch i kris, på att ämnet institutionellt nu samsades med storämnet medie- och kommunikationsvetenskap och studenterna därför hade svårt att förstå vad pressvetenskap alls var för något, eller på några andra faktorer är inte lätt att bestämt säga. Något måste emellertid göras. Dessutom var det ett bra tag sedan pressvetenskapen mer uteslutande hade ägnat sig åt just pressen (om man därmed menar

tidningspressen). Och även om fokus fortsatt varit på de traditionella massmedierna och journalistiken, var det tveklöst så att ämnet var utpräglat historiskt orienterat, vilket inte heller framgick av den gamla sjuttiotalsbeteckningen. Av bland annat dessa anledningar verkade jag för ett namnbyte till mediehistoria, och för en vidare omorientering av vad ämnet studerar och undervisar om, vilket fullt ut benämningssmässigt – från grundnivån till och med forskarutbildningen – var genomfört inför hösten 2011. Även beteckningen på lektoratet ändrades till det behändigare ”journalistik och mediehistoria”.

Ämnet mediehistoria är så vitt jag vet fortfarande unikt i en svensk kontext. Enstaka kurser förekommer på andra håll men inte som här med hela vägen från grundkurs till doktorsexamen. Och nej, något massivt söktryck har vi förvisso inte sett, men möjligen en viss tendens uppåt. Studentrekryteringen är naturligtvis viktig också för forskarutbildningen och forskningen. Intellectuellt förstås, men också ekonomiskt då det universitetslokala tilldelningssystemet är utformat så. Lyckliga omständigheter – som ledningsuppdrag och externa forskningsmedel som skapat tjänstgöringsutrymme – har också gjort att vi nu är två tillsvidareanställda lektorer och en vikarie (med deltid i ämnet) samt två ganska nyantagna doktorander och tre överförda från pressvetenskapen. Det börjar således likna en miljö.

Jag hade under ett antal år dragit i ett mediehistoriskt seminarium under en föregående period som forskarassistent vid tema K respektive Q vid Linköpings universitet, vilket i sin tur hade varit ett sätt att föra stafettpinnen vidare från den serie Anders Ekström och Pelle Snickars drivit i Stockholm under några år (och som

också kan sägas var fröet till konferensen ”Kulturhistorisk medieforskning” som arrangerades 2007 – tillsammans med Solveig Jülich och Snickars – och som i vår återkommer för tredje gången).

Förutom att skapa ett sammanhang för egen del och inte minst för doktoranderna i ett ämne vid en institution där andra intressen får sägas dominera, har den uttryckliga ambitionen med seminariet i Lund varit att nätverka genom att förena mediehistoriskt orienterade forskarstuderande och forskare oavsett disciplin. Standarupplägget har varit seminarier med en utsocknes gäst och en lundaforskare som på något sätt anknyter till varandra. Efter åtta terminer och tjuogoen seminarier, i början med två per termin, nu med fyra, och med forskare (övervägande men inte uteslutande från Sverige) från tolv discipliner jämte ett antal som inte låter sig fånga med enkla disciplinetiketter (och det gör kanske inte alltid de förra heller) har serien uppnått en viss grad av etablering i den meningen att den nog är bekant för många och samlar som seminariedeltagare både tillfälligare intressenter och ett mer eller mindre troget antal mediehistoriskt orienterade forskare i Lund.

Av allt att döma växer ämnets utbildningsuppdrag med drygt tjugofem procent till nästa år; detta samtidigt som fakulteternas sammanlagda uppdrag minskar. Förhoppningsvis sjesätter ämnet en master tillsammans med filmvetenskapen, och förhoppningsvis ger ansträngningarna att få medel för samarbeten, på avancerad nivå och uppåt, med miljöer i Storbritannien och Tyskland utdelning. Men det är förstås fortfarande tämligen småskaligt alltihop. Utbildningsuppdraget efter ökningen ligger till exempel på blygsamma tjugofyra helårsstudenter. Så

den institutionella basen är minst sagt måttlig.

Men här finns också en annan utmaning, en inneboende motstridighet. "Det mediehistoriska seminariet" startades alltså innan ämnet mediehistoria blev till. Som beteckning på ett uttalat tvärvetenskapligt seminarium – i regi av något som kallade sig pressvetenskap och i stort sett var ett deltidsprojekt – var det oproblematiskt; i förlängningen av ett sådant nätverkande seminarium ligger förstås gemensamma ansökningar och projekt, kanske ett program på grundnivå, en forskarskola, en centrumbildning av något slag. Som beteckning på en disciplin kan mediehistoria låta anspråksfullt och uppfattas som expansionistiskt, och seminariebeteckningen klingar ju numera – åtminstone för dem som vet att det finns ett ämne med samma namn – som vilket så kallat högre seminarium som helst. Till bilden hör också att den ganska nya institutionsbildning som ämnet sorterar under var en något halvhjärtad satsning. Istället för att verkligen samla medieorienterade ämnen – eller medieorienterade forskare – och bygga något nytt, har man endast sammanfört några, ganska få. Filmvetenskapen är på en annan institution, bokhistoria på en tredje, för att nämna ett par som ligger nära till hands. Och att rums-tera om i institutionssammansättningar är en fråga som avgörs av långt fler faktorer än ämnesmässig affinitet, och kanske finns det vid ett gammalt lärosäte som Lund ett större mått av tröghet härvidlag.

Man skulle kunna beskriva den pågående etableringen av mediehistoria vid Lunds universitet som att två olika akademiska expansionsmodeller är verksamma samtidigt, en äldre i form av skapandet av nya discipliner eller subdiscipliner respektive, i förlängningen av det nätverkande

seminariet, en nyare modell med etablerandet av lösare sammanhållna "studier" av olika slag. Om detta är en svaghet eller styrka är för tidigt att säga. Så länge ämnet är så litet känner sig väl ingen vare sig hotad nog att ifrågasätta det eller tillräckligt attraherad för att göra gemensam sak. Och det blir kanske inte mycket större. Det beror på söktryck men inte minst på fakultetspolitiska beslut. Osvuret är förstås bäst, men för att verkligen sammanföra de mediehistoriska intressena vid Lunds universitet kan man därför tänka sig att etablerandet av ett ämne med det namnet var olyckligt, eller åtminstone för tidigt. Paradoxalt nog kan därför ett nästa steg bli att driva seminariet och nätverkandet tillsammans med något eller några andra hugade ämnen för att på så vis stärka befintliga och etablera också andra och mer långtgående former av samarbeten – rimligen under annan etikett, men ändå just för det mediehistoriska området. Beredd att spränga sönder både det ena och det andra, att omforma och bygga nytt, vill jag ändå tro att båda initiativen verkar framåtriktat.

SUMMARY

Media History at Lund University

This text describes the ongoing establishment of media history at Lund University and reflects on its two-front strivings. The birth of media history as a proper, albeit small, discipline within the ordinary structure of the faculty, from graduate level to PhD studies, was very much a matter of chance, and easy enough to achieve. Whether this institutionalisation actually will be productive for the efforts to forward the field of media history, as constituted by input from a wide range of disciplines and for the time being centered on networking and a cross-disciplinary seminar series, is too early to tell.